

‘Houtwormen om de tuin leiden’

Beeldengroep waarvan de onderkant door houtworm is aangetast

‘De meeste beestjes in mijn vakgebied ken ik onderhand wel. En zo niet, dan stuur ik ze op naar het KAD’. Aan het woord is Arnold Truijen, restaurator van gepolychromeerde sculpturen en docent bij de Stichting Restauratie Atelier Limburg (SRAL). De redactie zocht hem op in zijn monumentale atelier in Maastricht en sprak met hem over afleidingsmanoeuvres, zuurvrij papier en gassen met stikstof.

Arnold Truijen werkt bij de SRAL, een organisatie die restaurators opleidt en zorgt voor conservering en restauratie van het Nederlandse culturele erfgoed. In gewoon Nederlands: hij werkt bij een organisatie die doeken, panelen, houten en stenen beelden en historische binnenruimtes herstelt. Zelf houdt Truijen zich vooral bezig met het restaureren van beschilderde houten Middeleeuwse beelden. In zijn werk komt hij regelmatig houtaantasters tegen: vooral de kleine houtworm (*Anobium punctatum* Degeer) en in mindere mate de grote houtworm (*Xestobium rufovillosum* Degeer). Een heel enkele keer een schimmel, maar dat is uitzondering. Truijen, ruim 20 jaar in het vak en actief als spreker op internationale congressen over houtaantasting bij kunstschaten, doet haarfijn de kenmerken van de houtworm uit de doeken. ‘De larve van de houtworm is vooral actief in de wat zachtere houtsoorten zoals noten- en lindehout. In eikenhout komt hij minder vaak voor. De grote houtworm is te herkennen aan zijn uitwerpselen en uitvlieggaatjes, die zijn groter dan die van de kleine houtworm.’ Inmiddels herkent hij de meeste beestjes wel. Zo niet, dan stuurt hij ze op naar het KAD. Zoals laatst, toen er iets actief was in een zeer oude houten plint. Het hout bleek in eerste instantie aangetast te zijn door schimmel en houtworm die er gangetjes in hadden gemaakt. Vervolgens werden de gangetjes gebruikt door grasmieren (*Tetramorium Caespit-*

tum), die leefden van de uitwerpselen van de houtaantasters. Uiteindelijk waren de aangevreten gangen helemaal schoongemaakt door de mieren en bleven alleen de stevigere delen van het hout nog over.

Bladgoud

Of er houtworm actief is in een beeld is makkelijk te checken. Truijen: ‘Door donkerkleurig zuurvrij papier onder hout te leggen zie je meteen wanneer er boormeel uit de gaatjes komt. Maar dat is bij beelden in musea zelden het geval, hoor. In musea is de klimaatbeheersing zo goed dat drooghoutboorders en schimmels geen kans krijgen om actief te worden.’ Ligt er toch een bergje boormeel dan grijpt hij in. Tegenwoordig vooral door te gassen met CO₂, zuurstof of stikstof, dat werkt feilloos. Enkele jaren geleden werd meestal methylbromidegas toegepast. Maar dat tast behalve het beestje ook het bladgoud en -zilver aan. Gif verdeeld in oplosmiddelen gebruikt Truijen het liefst zo weinig mogelijk omdat dit het hout en eventuele verflagen kan aantasten en verkleuren. Verder is gif gevaarlijk en schadelijk voor de gezondheid.

Lievellingseten

Truijen probeert ongeveer een keer per jaar enkele kerken in Limburg aan te doen, om te onderzoeken hoe het is gesteld met de conditie van de kunstschaten. Hij let onder meer op de aanwezigheid van boor-

meel of dode kevertjes in de buurt van een houten beeld. Hij heeft wel eens gehoord dat je de beestjes met afleidingsmanoeuvres om de tuin kunt leiden door blokjes vers hout neer te leggen zodat ze de kunstschaten links laten liggen. Of het waar is weet hij niet. Ook checkt hij in de kerken of er geen directe verbinding bestaat tussen een houten beeld en de stenen sokkel waarop het staat. Op de koude steen vormt zich vaak een dun laagje condens dat door het hout wordt opgenomen. Hierdoor krijgt het hout last van schimmels die op hun beurt cellulose in het hout omzetten in suikers, het lievelingseten van de wormpjes van de houtkever. Het probleem laat zich makkelijk verhelpen door een paar plakjes kurk onder het houten beeld te plaatsen waardoor het hout niet meer in direct contact staat met de koude steen. #

Onderkant beeldengroep